

[0904][Besprek] *Philologia Frisica Anno 2008: Lêzings fan it achttjinde Frysk Filologekongres fan de Fryske Akademy op 10, 11 en 12 desimber 2008*. Redaksje: P. Boersma, G.Th. Jensma en R. Salverda. Ljouwert (2012), Fryske Akademy – Afûk, 298 siden. ISBN 978-90-6273-908-0.

Lang om let is dan yn 2012 de bondel *Philologia Frisica Anno 2008* útkommen, dêr't in seleksje fan de lêzings dy't hâlden binne op it achttjinde Frysk Filologekongres, yn opnommen is. It hat lang duorre, neffens de redaksje sels 'te lang' (s. 7). It is in bondel mei stikken dy't benammen de stân fan saken yn de frisistyk op dit stuit werjouwe. Dêrby giet it der net allinnich om hoe't it der no foar stiet, mar benammen ek hoe't it fierder moatte (kinne) soe. Dat is ek net sa frjemd, sjoen it tema fan 'e bondel: 'Balâns en Perspektyf fan de Frisistyk. 70 jier Fryske Akademy en hoe no fierder?'. It is fansels ek goed om de boel sa út en troch ris oer te eidzjen om te sjen wêr't wy steane en om nei te gean hoe't it fierder moat.

Yn ûndersteand besprek wurde de bydragen oan dizze bondel stik foar stik besjoen en beoardiele en wol yn 'e selde folchoarder as yn de bondel sels. Dêr is de folgjende yndieling oanhâlden: Aldfrysk, Leksikografy, Letterkunde/ Kultuerskiednis en Taalsosjology/Sosjolingüistyk.

Op 'e lêste dei fan it filologekongres is it earste eksimplaar fan it *Altfriesisches Handwörterbuch* oanbean oan de widdo fan Dietrich Hofmann. Hofmann hat fierwei it grutste part fan it wurk dien, mar de Grinzer frisist Anne Tjerk Popkema hat it úteinlik ôfmakke. Om't it 'mar' in hânwurdboek is, pleitet Popkema yn syn bydrage foar in takomstich online-wurdboek fan it Aldfrysk. Dat is ek yn 'e geast fan Hofmann, dy't it no ferskynde wurdboek as 'nur eine lexikographische Zwischenlösung' seach. Foar de folsleinens moat hjir meld wurde dat it tankwurd fan frou Hofmann ek opnommen is.

Andreas Deutsch stelt de fraach oft der sprake is fan in gemiengermaansk rjocht en hoe eigen oft it Fryske rjocht no eins is. Dat ûndersiket er oan 'e hân fan it *Deutsches Rechtswörterbuch*. It docht bliken dat dêr mear as hûndert wurden yn opnommen binne dy't allinnich Aldfryske atestaasjes hawwe of yn it Aldfrysk in spesjale betsjutting hawwe. Hy ûnderstreket it belang fan it útkommen fan it *Altfriesisches Handwörterbuch* as help by fierder ûndersyk.

Oebele Vries set de Aldfrisistyk yn in rjochtshistoarysk perspektyf. Syn stik soe as in pleit sjoen wurde kinne foar mear rjochtshistoaryske ekspertize by de bestudearring fan it Aldfrysk. Wa't him mei it Aldfrysk dwaande hâldt, kin ommers fanwegen de hoemannichte oan rjochtsteksten net om saakkundichheid op dat mêd hinne. Trouwens, al yn 1969 wie der krekt as no gjin *Nachwuchs* fan 'rjochtshistoarysy mei niget oan it Aldfryske rjocht'. In mooglike oplossing soe wêze kinne om ek wer juristen oan te stellen oan de frisistyske ynstituten. Mei de besunigings fan hjoed-de-dei sjoch ik dat lykwols somber yn.

Arend Quak skriuwt oer it âldste Aldfrysk. Wy komme dan ûnder oaren by runen en glossen. Benammen de runen moatte sa't bekend is mei grutte hoedenens besjoen wurde. It nijsgjirrichst oan it artikel is dat Quak hjir en dêr mei eigen ynterpretaasjes

en arguminten komt foar syn opfettingen. Wiidweidiger materiaal leverje de plaknammen. Ek Quak slút ôf mei te sizzen dat der mear ûndersyk dien wurde moat.

De ûndersiker fariaasjelinguïstyk Ben Hermans komt mei in artikel oer posttoanyske syllaben yn it Riustringer Aldfrysk. Dêryn giet er tsjin de ferûnderstelling yn dat it fenomeen ‘vowel balance’ allinnich mar as reduksje oantsjuttingen wurdt. Hermans lit sjen dat der mear prosessen oan te toanen binne, nammentlik ferleging en ferheging. Ferleging komt foar yn sterke posysjes, ferheging yn swakke posysjes.

Wylst binne wy bedarre by it skift Leksikografy mei as earste in artikel fan Piter Boersma, dy’t yngiet op ’e stân fan saken op it mêd fan kartoteken, databanken en leksikografy op ’e Fryske Akademy. De grutste fertsjinste is wol it útkommen fan it Wurdboek fan de Fryske Taal, dat ek op ynternet te rieplachtsjen is. Fierders bringt Boersma nei foaren dat leksikology neffens him hieltyd te min omtinken krigen hat en dat der op dat mêd noch in wrâld te winnen falt.

In hiel aardich artikel, dat in soad oansetten jout ta nije wegen foar de leksikografy, is dat fan Willy Martin. No binne net alle wegen like praktysk útfierber en se binne ek net allegearre like rillevant, mar wannear’t Martin seit dat de Akademy net allinnich wurdboeken, mar ek leksikografyske tsjinsten oanbiede moat, dan hat er in aardich punt.

Nils Århammar jout de stân fan saken wer oangeande it ûndersyk nei it Helgolânske dialekt. De noaten binne langer as it artikel en eins ek ynterressanter. Århammar komt dêr mei in hiel soad wurdmateriaal oansetten.

It tredde skift is dat fan de Letterkunde/kultuerskiednis. Jelle Krol, dy’t it spit der-ôfbyt, jout yn syn bydrage in oersjoch fan it letterkundich ûndersyk op ’e Fryske Akademy. Krol syn artikel is noch altiten aktueel en dat is spitich. Dêrmei doel ik op it feit dat Krol krityk hat dat der nei it fuortgean fan Goffe Jensma net mear in literatuerwittenskipper op ’e Akademy aktyf is. Begjin dit jier hat skriuwer Josse de Haan sels syn stiperskip fan de Akademy opsein fanwegen it feit dat dy der noch altyd net is.

Ernst Bruinsma skriuwt yn in wiidweidich stik de foarskiednis fan de oprjochting fan it Frysk Letterkundich Museum, dat no ûnderdiel fan Tresoar is. Hy brûkt dêrfoar in lange oanrin om te sketsen hoe’t it om en ta gien is. Mei’t it sa ferheljend is en net komt ta nijsgjirrige observaasjes, misstiet it stik suver wat yn de bondel.

Stikken better en dêrmei ek nijsgjirriger is it dêropfolgjende artikel fan de Grinzer heechlearaar Goffe Jensma. Dy berydt syn bekende stokhynderkes oer de selsútfining fan de Fryske kultuer yn de 19^e ieu, mar no mei mear klam op ’e literatuer en de kar fan skriuwers om yn it Frysk te skriuwen ynstee fan yn it Hollânsk.

In artikel dat nei myn betinken wat in frjemde ein yn ’t bit is, is dat fan Eep Francken oer de taalstriid yn Súd-Afrika. De skriuwer sels lûkt gjin inkelde parallel mei de Fryske situaasje, mooglik om’t er dêr ûnbekend mei is. It hie folle nijsgjirriger west om de skiednis fan dy taalstriid, dy’t op himsels wol ynteressant is, te ferlykjen mei dy yn Fryslân. No hinget dit stik der los by, benammen ast sjochst nei de tematyk fan it kongres.

In stik dat tsjûget fan in yngeande kennis fan twa dissiplines en dêr’t krekt wol yn

fergelike wurdt, is dat fan de jonge Skandinavist Roald van Elswijk. De titel ‘Noarwegen en de wrâld. Over de ontwikkeling van het Nynorsk’ is al yntrigearjend, om’t dêr yn referearre wurdt oan de bekende brosjuere fan Douwe Kalma, *Fryslân en de wrâld*. Der binne tal fan parallellen dy’t Van Elswijk oanstipt tusken it Nynorsk en it Frysk. Dy parallellen freegje der om om neier útwurke te wurden.

Ek Jonathan Roper sjocht oer de grins, de Angelsaksyske grins om krekt te wêzen. Hy hat ûndersyk dien nei ferskate, wat er neamt, ‘Frisophiles’ yn Ingelân. Der waard nammentlik troch Friezen altyd wol nei it bûtenlân, benammen Ingelân, sjoen, mar wie dat ek vice versa sa? Dat wie mar hiel summier it gefal, sa’t Roper sjen lit. Dat er Alpita de Jong har dissertaasje út 2009 (*Knooppunt Halbertsma*) noch ferwurke hat, stiet de auteur te priizgjen.

It lêste skift is dat fan Taalsosjology/Sosjolinguiestyk. Sa’t alles in hâldberheidsdatum hat, is dat net oars mei wittenskiplik surveyûndersyk. It is spitigernôch sa dat de data dy’t Durk Gorter yn syn stik oanhellet foar in part al achterhelle binne, fiif jier nei dato. Wat noch wol rillevant is, is syn pleit foar ûndersyk ek nei it meitsjen fan belied.

De Noard-Fryske Skot Alastair Walker skriuwt in relaas oer de linguist dy’t sawol yn in wittenskiplike mienskip as yn in taalmeenskip fungearret. It is goed om jin dêr bewust fan te wêzen, al giet soks nei myn betinken benammen foar de Noard-Fryske situaasje op. Tusken de regels troch pleitet Walker foar mear fjildûndersyk. Dat is fansels wól fan tapassing op ús Westerlauwerske situaasje.

Diskear giet it biedwurd lêst bêst net op. De bondel beslút mei in artikel fan Renée van Bezooijen, Charlotte Gooskens en Sebastian Kürschner. Nei’t de earste beide auteurs earder al de fersteanberens fan it Frysk foar Nederlânsktaligen ûndersocht hiene, komme se no, fersterke mei in tredde skriuwer, mei in artikel oer de fraach oft it Deensk foar Friezen makliker te ferstean is as foar Hollanners. Dat wurdt nammentlik algemien oannommen. Se hawwe Deenske haadwurden – gjin oare wurdsoarten – ynsprekke litten en troch Hollanners en Friezen ôfharkje litten. It die bliken dat Friezen dat net signifikant better diene as Hollanners. Wurden yn in kontekst hienen faaks in oar byld opsmiten. Oan ’e ein komme se mei de konklúzje dat it mooglik wat mear mei klanken te krijen hat. ‘Dit blijven echter speculaties,’ (s. 296) skriuwe se. It hie nijsgjirriger west as se krekt dát neier ûndersocht hienen. En wat soe derút komme as in Deen it Frysk en Hollânsk heart?

Sa’t men by it keazen tema ferwachtsje kin, foarmje de artikels grosso modo in oersjoch fan wat der allegearre al dien is op ’e ferskillende dielgebieten fan de frisistyk. Mar mear noch giet it om pleiten foar ûndersyk dat noch dien wurde moatte soe. It gefolch dêrfan is dat de artikels almeast net folle nijs opsmite. Lykwols is it goed om jinsels ris op ’e nij te posisjonearjen om dêrút wei wer fierder te gean. Wat faaks ûndersyk en artikels opsmite sil mei ferrassender útkomsten.

Geart Tigchelaar
Stenden Hogeschool
Ljouwert/Leeuwarden